

Pametne skupnosti po slovensko

dr. Domen Kos, IPM Digital
domen.kos@ipmgroup.si

POVZETEK

Živimo v dobi zelo hitrega tehnološkega in znanstvenega napredka, ki temeljito spreminja delovanje celotne družbe. Digitalizacija je globalna agenda, ki jo je pandemija koronavirusa izjemno pospešila in postavila na piedestal kot odgovor na aktualno zdravstveno – gospodarsko krizo. Digitalna transformacija je ena od ključnih prioritet EU in slovenskega predsedovanja Svetu EU. Po novem pa imamo tudi ministra za digitalno preobrazbo! Majhnost Slovenije predstavlja velik potencial za tehnološki razvoj javnega in zasebnega sektorja, ki povezuje ljudi. Ena izmed največjih spečih priložnosti tehnološkega razvoja pa leži v trenutno še neizkoriščenih potencialih pametnih skupnosti. Občine kot nosilci pametnih skupnosti imajo precej izzivov, s katerimi se pogumno soočajo in delajo napredek, a državna podpora procesu zaostaja. To so pametne skupnosti po slovensko.

Ključne besede: pametne skupnosti, pametne rešitve, digitalna transformacija, Covid-19, slovenske občine, urbano-ruralno.

STROKOVNI PRISPEVEK

Aktualna zdravstveno-gospodarska kriza deluje kot katalizator sprememb, saj kaže na prilagodljivost ljudi in organizacij, ki krmarijo skozi vihar negotovosti. Spremenilo se je vse! Ta nova podoba sveta nas je prisilila v transformacijo delovanja, kjer se je kot individualna in družbena prioriteta pokazala digitalizacija v širšem smislu. Slednja namreč predstavlja eno od ključnih kratkoročnih odgovorov na izzive trenutne krize. Poleg tega pa digitalizacija velja za nepovraten proces, ki je podprt s kapitalistično globalno paradigmo. Slovenija pravzaprav nima izbire, če se želi razvijati in ostati del zahodnega sveta. Alternative procesu digitalne preobrazbe družbe kot celote ni, pri čemer ostaja pomemben evropski poudarek prav na demokratičnosti postopka ter vključenosti ranljivih skupin. Spremembe so že tu, soočanje z njimi pa je zelo raznoliko. V gospodarstvu se namreč že odvijajo korenite spremembe, javni sektor pa po vseh javno dostopnih podatkih precej zaostaja. Ne zgolj za gospodarstvom, temveč tudi v primerjavi z ostalimi članicami EU, celo tistimi v naši neposredni soseščini. To drži tudi za lokalno (občinsko) raven, ki je sicer najbližje prebivalcem in preko katere se državljanom zagotavlja veliko večino javnih storitev.

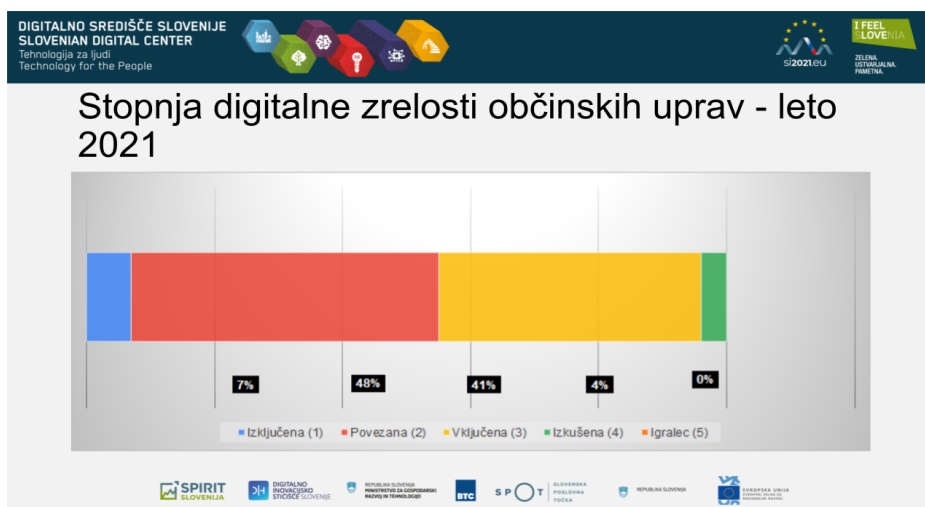
Slovenija je majhna, zelena in varna država, ki ima vse predispozicije za tehnološki razvoj zasebnega in javnega sektorja, predvsem pa za digitalno pismenost državljanov. Teza izhaja iz razumevanja geografske in demografske majhnosti Slovenije, kakor tudi iz drugih znanilcev digitalne pomladi, kot so močan javni izobraževalni sistem, pronicljivi in inovativni ljudje, razvita start up kultura in veliko uspešnih tehnoloških podjetij, katerih inovacije so medijskem očem žal premalokrat vidne. Največji koraki na področju digitalne transformacije zasebnega sektorja so bili narejeni v zadnjih letih, kjer se z evropskim denarjem predvsem na področju malih in srednjih podjetij sofinancira vnaprej določene operacije. Kot na primer svetovanje za digitalno transformacijo, pripravo strategije digitalne transformacije, razvoj digitalnih kompetenc zaposlenih, digitalni marketing, kibernetična varnost in drugi ukrepi za digitalno transformacijo zasebnega sektorja (prim. P4D). Poleg tega pa velja kot svetlo točko izpostaviti tudi slovensko digitalno koalicijo – digitalna.si, ki poskuša usklajevati digitalno preobrazbo Slovenije v sodelovanju z različnimi deležniki. A kje se je zataknilo pri digitalizaciji javnega sektorja, oz. natančneje zakaj slovenske občine še niso začele projektov pametnih skupnosti?

Podatki permanentne raziskave o pametnih skupnostih kažejo, da so imele občine problem pri razumevanju novih tehnologij, pomanjkanju ustreznih kadrovskih kapacitet, predvsem pa se je kot ključni problem izpostavilo pomanjkanje finančnih virov za konkretne projekte (Kos 2019; Kos 2020). Kljub temu pa posamezne občine, brez podpore države in evropskih sredstev, premikajo področje z lastnimi, a omejenimi sredstvi počasi naprej! Kot svetlo točko velja izpostaviti velik premik slovenskih občin na področju analize stanja in priprave strategije pametnih skupnosti, ki predstavlja

izhodišče za razvoj področja in merjenje napredka. Leta 2020 je namreč že 28 % občin imelo strategijo digitalne transformacije, veliko pa je bilo takšnih občin, ki so ravno začele z razvojem tega področja (Kos 2020). Poleg tega lahko zasledimo posamezne pilotne izvedbe pametnih rešitev, kakor tudi velik interes slovenskih občin po sodelovanju v prvem razpisu za pametna mesta in skupnosti v Sloveniji, objavljenim 12. februarja 2021. V slednjem je sodelovalo kar 157 občin (od 212), ki so prijavile raznolike pametne rešitve na področju mobilnosti, okolja, zdravega življenja, turizma in drugo (Kos 2021b). Razpis je bil 7 mesecev po objavi (15. 9. 2021) razveljavljen, za digitalizacijo občin namenjena javna sredstva pa neporabljena, kar je še posebej boleče, ker gre za sredstva iz prejšnje perspektive, zato se rok za njihovo porabo izteka. To je lakmusov papir in zelo dobro sporočilo, da je interes in potreba po digitalnem razvoju slovenskih občin velika, a državna podpora procesu močno zaostaja.

Z agendo pametnih skupnosti in digitalno transformacijo se v lokalnem okolju ustvarja digitalno infrastrukturo in storitve, ki bi omogočale kvalitetno globalno življenje lokalnim prebivalcem. Podatki permanentne raziskave o pametnih skupnostih v Sloveniji (Kos 2021a) kažejo, da je stopnja digitalne zrelosti občinskih uprav v tisti začetni fazi, kjer je večina občin v skladu s klasifikacijo povezanih oziroma vključenih v digitalizacijo (89 %). Izkušenih občin je zgolj 4 %, medtem ko občin »igralcev« na tem področju ni. Precej bolj zaskrbljujočih je 7 % občin, ki so izključene iz procesa digitalizacije (Kos 2021a). Kar pomeni, da bo del prebivalcev, kjer občine niso prepoznale globalne prioritete digitalizacije, izključen iz tega procesa. Še večjo skrb za izključenost pa predstavljajo ranljive skupine (starejši, slabovidni, invalidi in drugi) za katere moramo poskrbeti, da jih digitalizacija poveže in opolnomoči ter ne izključi iz (digitalne) družbe. Poleg tega pa je agenda pametnih skupnosti verjetno edina prava strategija za razvoj slovenskega ruralnega okolja.

Vir: Kos 2021a.

Digitalni prehod slovenskih občin predstavlja ključ do nacionalnega digitalnega prehoda, saj so občine prebivalcem s storitvami najbližje in najbolj razumejo njihove potrebe. Izzive in spremembe je namreč potrebno nagovarjati od spodaj navzgor in ne obratno. To je potrdila tudi pandemija koronavirusa, ki je v praksi pokazala, kje imajo prebivalci dejanski stik z državo – preko občin. Vse to se je seveda nadaljevalo s cepljenjem, kjer smo zopet lahko videli učinkovitost tistih, blizu ljudem. Kljub temu se z razvojem digitalne ekonomije pojavlja stara bojazen in sicer kakšne bodo posledice na odnosu med mestom in podeželjem? Dinamika odnosov med njima je ena od stalnic človeške zgodovine in dober indikator uspešne družbe. Uspešne, zadovoljne in produktivne družbe temeljijo na tesnemu sodelovanju med mestom in podeželjem (prim. Švica). V neuspešnih družbah takšnega sodelovanja ni, temveč je odnos med mestom in podeželjem poln konfliktov in zamer (kot so npr. razvojni zaostanki in politična trenja med mestom in podeželjem v ZDA in Rusiji v zadnjih desetletjih).

Odnos med mestom in podeželjem v digitalni dobi izvira iz preprostega dejstva, da se digitalna ekonomija se ne more pojaviti kar iz ničesar, temveč potrebuje trdne temelje. Slednji so zlasti dostop do telekomunikacijske infrastrukture, prisotnost kadrov z digitalnimi kompetencami, obstoj podatkov in finančna sredstva za vzpostavitev pametnih rešitev. V urbanih območjih je večje število strank in uporabnikov, zato je tam večja prisotnost digitalne infrastrukture in podatkov. Širša uporaba digitalnih tehnologij in ekonomije ob razvojni stagnaciji podeželja pomeni, da se lahko razvojne razlike med mesti in podeželjem vztrajno povečujejo. Glavni izziv, ki ga izpostavljajo slovenski župani iz ruralnih okolij je izgradnja primerne telekomunikacijske infrastrukture za širokopasovni internet. To je osnovni ukrep, brez katerega ni možno izvesti ostalih korakov digitalizacijskega procesa. Širokopasovni internet mora biti dosegljiv za vse občane, stabilen in cenovno znosn. Omogočati mora kakovostno izvajanje tako delovnih kot izobraževalnih procesov na daljavo (Kos 2021a). Potrebe in želje po delu in izobraževanju na daljavo namreč ne bodo izginile s koncem epidemije COVID-19, temveč že postajajo nova realnost in ključni omogočevalec enakomernega razvoja države.

Izzivov je veliko, a dobrih praks tudi. Kot takšno velja izpostaviti imenovanje ministra brez listnice, ki bo skrbel za koordiniranje digitalnega prehoda med različnimi ministrstvi in drugimi deležniki. S tem je digitalizacija postala še pomembnejša politična agenda Slovenije. Novi minister izpostavlja kot ključne ukrepe uvedbo digitalne identitete, digitalna potrdila, integracijo sistemov, boj proti analogni osamljenosti, bone za digitalne kompetence in še kaj lahko beremo v 40 ukrepih. Kar kaže na konkretizacijo plana in dobre predloge, a časa za implementacijo do naslednjih volitev je zelo malo. Koordinacija procesa digitalizacije na ravni države je nujno potrebna. Kratkoročni projekti in ukrepi za digitalni prehod so nujni, a še bolj kot to je dolgoročno ključno zagotoviti kvalitetno črpanje različnih evropskih spodbud za digitalni prehod javnega in zasebnega sektorja. Digitalizacija namreč velja za permanenten in intenziven proces, ki zahteva ogromno kadrovskih, finančnih in drugih

virov. Sredstva EU za digitalni prehod bodo v prihodnosti zelo obsežna tako v načrtu za okrepanje in odpornost, kakor tudi v večletnem finančnem okvirju. To je naše najboljše zagotovilo, da bo digitalni prehod zaživel tudi v praksi.

Pametne skupnosti prinašajo še nekaj precej pomembnejšega kot vsakodnevno uporabne tehnične rešitve, ki bodo sicer ključne tako v času zaostrenih razmer koronavirus krize kot seveda tudi kasneje. Omogočile bodo namreč pravi začetek digitalne pismenosti državljanov, ki mora temeljiti na posameznikovi zmožnosti za kritično in varno uporabo tehnologij. Koronavirus kriza je posameznike prisilila k uporabi in sprejemanju (zdravih) pametnih rešitev kot je na primer delo na daljavo, urejanje zadev preko spleta, narast spletne trgovine in podobno. Danes je vse to nova realnost. Tako lahko obstoječo krizo vidimo kot priložnost za digitalno pismenost in za široko sprejemanje in uporabo digitalnih orodij in storitev, ki pa bo kot vselej izhajala iz potrebe po uporabi konkretnih rešitev. Tako je potrebno pametne rešitve ponuditi tudi kot del javnega servisa na lokalni ravni, to je pravo časovno okno za premik v prihodnost, ki temelji na konceptu trajnosti (Kos 2021a). Projekti za pametna mesta, vasi in skupnosti, v slovenskem primeru projekti pametnih občin, predstavljajo odgovor na tehnološki zaostanek javnega sektorja za zasebnim, rešitev za obstoječo zdravstveno-gospodarsko oz. družbeno krizo in priložnost za dvig digitalne pismenosti državljanov, ki bo ključna v 21. stoletju. S tem bo občinska raven prevzela pomembno vlogo v procesu digitalne transformacije in digitalne pismenosti v lokalnem okolju, ki je prebivalcem najbližje, zato je ključno, da jo država pri tem ustrezno finančno podpre.

V digitalizaciji družbe bomo uspešni samo toliko, kolikor bodo uspešni njeni najšibkejši člani. Relativna majhnost Slovenije in posameznih občin, predstavlja največjo konkurenčno prednost – lahko smo živ laboratorij digitalnega povezovanja. Uspeli bomo samo, če bo gospodarstvo, občine, izobraževalno-raziskovalne ustanove, evropske institucije in državni organi našli skupen jezik ter intenzivno podpirali iniciative digitalizacije družbe, še posebej agendo pametnih skupnosti oz. občin.

VIRI:

Kos, Domen. 2019. Permanentna raziskava o pametnih skupnostih v Sloveniji. V *Uveljavljenost koncepta »smart city« v slovenskih občinah*. Ljubljana: IPM Digital.

Kos, Domen. 2020. Permanentna raziskava o pametnih skupnostih v Sloveniji. V *Pametne vasi in skupnost*. Ljubljana: IPM Digital.

Kos, Domen. 2021a. Permanentna raziskava o pametnih skupnostih v Sloveniji: *Stopnja digitalne zrelosti občinskih uprav*. Ljubljana: IPM Digital.

Kos, Domen. 2021b. Permanentna raziskava o pametnih skupnostih v Sloveniji: *Prvi razpis PMiS: rešitve in izzivi*. Ljubljana: IPM Digital.